

॥ ॐ ॥

॥ तस्य वाचकः प्रणवः ॥

रुतम्भरा (ऋतम्भरा) એટલે અનુભવયુક્ત સત્યથી ભરેલું બહુજન હિતાય -બહુજન સુખાય

વર્ષ - ૨૭ (જાન્યુઆરી, ફેબ્રુઆરી, માર્ચ)

VOL - XXVII 2011-12

ISSUE-III

માનદ્ તંત્રી - નૈષઘ વ્યાસ

સંકલન - ડૉ. સ.સ. ભિક્ષુ

મુક્તા

પાતંજલ યોગદર્શન - સમાધિપાદ

યોગભિક્ષુ

પાતંજલ યોગદર્શનના સમાધિપાદમાં સૂત્ર-૪૨થી સમાધિના વર્ણનની શરૂઆત થઈ છે. મહામુનિ પતંજલિ હવે સમાધિને વિસ્તારથી સમજાવી રહ્યા છે. બેતાળીસમા સૂત્રમાં તેમણે સવિતર્ક સમાધિનું વર્ણન કરેલ છે.

જેમાં શબ્દ, અર્થ અને જ્ઞાનનો વિકલ્પ-ભેદ રહે- આ ત્રણેના જ્ઞાનના સ્મરણથી જે મિશ્રિત હોય, આ ત્રણે જુદું અસ્તિત્વ ધરાવતા હોય તેને સવિતર્ક સમાપત્તિ કહે છે. ઓમ્ ઈશ્વરનો બોધક શબ્દ છે, તે શબ્દ ઈશ્વર નથી. ઓમ્ તે “શબ્દ” કહેવાય. સમાધિપાદના ચોવીસ, પચીસ અને છવ્વીસમા સૂત્રોમાં ઈશ્વરનું જે વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે તે ઓમ્ શબ્દનો અર્થ કહેવાય; અને ઓમ્ એટલે ઈશ્વર જ, બીજું કંઈ નહીં તેવો જે નિર્ણય તે “જ્ઞાન” કહેવાય. ધ્યાન વખતે શબ્દ, અર્થ અને જ્ઞાનનો ભેદ રહે - વિકલ્પ રહે તેનું નામ સવિતર્ક સમાધિ.

શબ્દ અને જ્ઞાનની સ્મૃતિ મંદ પડવાથી અર્થની સ્મૃતિ પરિશુદ્ધ થાય છે, એટલે કે અર્થ માત્ર ભાસમાન થાય છે. ધ્યાતા અને ધ્યાનની સ્મૃતિ મંદ પડતાં ધ્યેય માત્ર ભાસમાન થાય તેને નિર્વિતર્ક સમાપત્તિ કરે છે, વિકલ્પ નહીં હોવાના કારણે તેને નિર્વિકલ્પ સમાધિ પણ કહે છે. નિર્વિતર્ક સમાધિમાં દેહભાન ભૂલી જવાય છે. શબ્દ અને જ્ઞાનનું સ્મરણ છૂટી જાય છે અને કેવળ અર્થ માત્ર બચી

રહે છે. દેહભાન ભૂલી જવું એટલે ધ્યાતાની વિસ્મૃતિ. ધ્યાતા, ધ્યેય અને ધ્યાનને ત્રિપુટી કહે છે. ધ્યાતા એટલે ધ્યાન કરનારો, ધ્યાન એટલે ધ્યેયપ્રાપ્તિ માટેની સૂક્ષ્મ, અલૌકિક માનસિક ક્રિયાવિશેષ - એકાગ્રતાવિશેષ અને ધ્યેય એટલે એવું પ્રાપ્તવ્ય કે જેના માટે ધ્યાતા ધ્યાન કરે છે. સંપૂર્ણ સમાધિમાં ત્રિપુટીનો લય થઈ જાય છે. સ્વરૂપશૂન્ય એટલે ધ્યાતાની વિસ્મૃતિ; શબ્દ છૂટી જવો એટલે ધ્યાનની વિસ્મૃતિ, બચી રહ્યું ધ્યેયમાત્ર. આમ, ધ્યાતા અને ધ્યાનની સ્મૃતિ મંદ પડતાં ધ્યેય માત્ર ભાસમાન થાય તેને નિર્વિતર્ક સમાપત્તિ કહે છે. વિકલ્પ નહીં હોવાના કારણે તેને નિર્વિકલ્પ સમાધિ પણ કહે છે.

મહામુનિ પતંજલિ હવે સવિચાર અને નિર્વિચાર સમાપત્તિને સમજાવી રહ્યા છે.

એતથૈવ સવિચારા નિર્વિચારા ચ

સૂક્ષ્મવિષયા વ્યાખ્યાતા ॥૪૪॥

ભાવાર્થ : એવી જ રીતે (અર્થાત્ સવિતર્ક અને નિવિતર્ક સમાપત્તિની જેમ) સવિચાર અને નિર્વિચાર સમાપત્તિ, (પણ તેમાં) વિષય સૂક્ષ્મ.

વિસ્તાર : જે એકાગ્રતામાં શબ્દ, અર્થ અને જ્ઞાનની હાજરી અનુભવાતી હોય અને એકાગ્રતાનો વિષય સ્થૂળ હોય તે સવિતર્ક સમાપત્તિ કહેવાય, અને ...

જે એકાગ્રતામાં શબ્દ અને જ્ઞાન લય પામી ગયાં હોય, ફક્ત અર્થ જ ભાસમાન થતો હોય અને વિષય સ્થૂળ હોય તે નિર્વિતર્ક સમાપત્તિ કહેવાય. તેવી જ રીતે,

જે એકાગ્રતામાં સવિતર્કની જેમ શબ્દ, અર્થ અને જ્ઞાનની હાજરી અનુભવાતી હોય, પણ વિષય સૂક્ષ્મ હોય તે સવિચાર સમાપત્તિ કહેવાય અને .....

જે એકાગ્રતામાં નિર્વિતર્કની જેમ શબ્દ અને જ્ઞાન લય પામી ગયાં હોય અને અર્થમાત્ર જ ભાસમાન થતો હોય, પણ એકાગ્રતાનો વિષય સૂક્ષ્મ હોય તે નિર્વિચાર સમાપત્તિ કહેવાય.

સવિતર્ક અને નિર્વિતર્કના જેવું જ સ્વરૂપ સવિચાર અને નિર્વિચારનું છે. ફરક માત્ર એટલો જ છે કે, પહેલી બેમાં એકાગ્રતાનો વિષય સ્થૂળ છે અને બીજી બેમાં એકાગ્રતાનો વિષય સૂક્ષ્મ છે. જેમ કે,

સ્થૂળ વિષયનું દૃષ્ટાંત :

ગાય વિષય ઉપર એકાગ્રતા કરતા હોઈએ ત્યારે, ‘ગાય’ એવો જે “શબ્દ” તે શબ્દથી ઉત્પન્ન થતો, ‘શિંગડા-પૂંછડાવાળું પશુવિશેષ’ એવો જે તેનો ‘અર્થ’ અને ગાય શબ્દ એટલે અમુક પશુ વિશેષ જ એવા નિર્ણયવાળું જે “જ્ઞાન” એ ત્રણે (શબ્દ, અર્થ અને જ્ઞાન)ની હાજરી રહે, એ ત્રણે ભાસમાન થતા રહે, એ ત્રણેનો વિકલ્પ-ભેદ રહે, એ ત્રણેથી એકાગ્રતા સંકળાયેલી મિશ્રિત રહે ત્યાં સુધી તે સવિતર્ક સમાપત્તિ કહેવાય છે. અને અભ્યાસ કરતાં કરતાં જ્યારે શબ્દ અને જ્ઞાન લય પામી જાય ત્યારે તે નિર્વિતર્ક સમાપત્તિ કહેવાય છે. આ બંનેમાં “ગાય” વિષય સ્થૂળ છે.

સૂક્ષ્મ વિષયનું દૃષ્ટાંત :

ગંધ વિષય ઉપર એકાગ્રતા કરતા હોઈએ ત્યારે, ‘ગંધ’ એવો જે “શબ્દ”, તે શબ્દથી ઉત્પન્ન થતો ‘નાસિકાનો વિષય-વિશેષ’ એવો જે તેનો “અર્થ”, અને ગંધ એટલે ‘અમુક તત્ત્વવિશેષ જ એવા નિર્ણયવાળું જે “જ્ઞાન”, એ ત્રણે (શબ્દ, અર્થ અને જ્ઞાન)ની હાજરી રહે, એ ત્રણે ભાસમાન થતાં રહે, એ ત્રણેનો વિકલ્પ-ભેદ રહે, એ ત્રણેથી એકાગ્રતા સંકળાયેલી મિશ્રિત રહે ત્યાં સુધી તે સવિચાર સમાપત્તિ કહેવાય છે. અને અભ્યાસબળે જ્યારે શબ્દ અને જ્ઞાન લય પામી જાય છે ત્યારે તે નિર્વિચાર સમાપત્તિ કહેવાય છે. આ બંનેમાં “ગંધ” વિષય સૂક્ષ્મ છે.

સવિતર્ક અને સવિચાર એ બંને “શબ્દ અર્થ અને જ્ઞાન”ની હાજરીની દૃષ્ટિએ એક છે, તથા નિર્વિતર્ક અને નિર્વિચાર એ બંને “અર્થમાત્ર”ની હાજરીની દૃષ્ટિએ એક છે. તો-

સવિતર્ક અને નિર્વિતર્ક તથા સવિચાર અને નિર્વિચાર એ બંને જોડકાં “વિષય”ની દૃષ્ટિએ ભિન્ન છે. પહેલા જોડકામાં વિષય “સ્થૂળ” છે અને બીજા જોડકામાં વિષય સૂક્ષ્મ છે. સવિચાર અને નિર્વિચારમાં સૂક્ષ્મ વિષયની વાત આવી તેથી નીચેનું સૂત્ર સૂક્ષ્મ વિષયની સીમા ક્યાં સુધી છે તે બતાવે છે.

સૂક્ષ્મ વિષયત્વં ચાલિંગપર્યવસાનમ્ ॥૪૫॥

ભાવાર્થ : અને સૂક્ષ્મ વિષયપણું મૂળ પ્રકૃતિ સુધી છે.

વિસ્તાર : સૂક્ષ્મ વિષયપણાનો ક્રમિક વિકાસ થતાં થતાં તે વિકાસ ઠેઠ મૂળ પ્રકૃતિ સુધી થાય છે. મૂળ પ્રકૃતિ અર્થાત્ ત્રિગુણની સામ્યાવસ્થા એટલે કે સત્ય, રજ અને તમ ત્રણે ગુણ સમ અવસ્થામાં થાય છે તે. તે વિષયોની-જડ તત્ત્વોની છેલ્લી સૂક્ષ્મ અવસ્થા છે. તે અવસ્થાને પ્રધાન અને માયા પણ કહે છે.

ગંધ, રસ, રૂપ, સ્પર્શ, શબ્દ, અહંકાર, લિંગમાત્ર (મહત્ તત્ત્વ) અલિંગ (મૂળ પ્રકૃતિ); આ બધાને સૂક્ષ્મ તત્ત્વો કહ્યાં છે અને પાંચ કર્મેન્દ્રિયો, પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિયો, મન, પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ તથા આકાશને સ્થૂળ તત્ત્વો કહ્યાં છે. આ ચોવીસે તત્ત્વોની ગણતરી જ તત્ત્વમાં કરી છે. પચીસમું તત્ત્વ આત્મા અને છવ્વીસમું તત્ત્વ પરમાત્મા, તે બે ચેતન તત્ત્વમાં ગણાય છે. આ સૂત્રમાં વિષયોની સૂક્ષ્મતાની પરાકાષ્ટા બતાવવામાં આવી છે.

જે તત્ત્વ બીજા તત્ત્વનું ઉપાદાનકારણ હોય (તેથી) તે તત્ત્વ સૂક્ષ્મ ગણાય છે. પાંચ સ્થૂળ ભૂતો અને અગિયાર ઈન્દ્રિયો (પાંચ કર્મેન્દ્રિય, પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિય અને મન) કોઈ બીજા તત્ત્વનું ઉપાદાન કારણ નહીં હોવાના કારણે તેને સ્થૂળ કહ્યાં છે.

ઉપાદાન કારણ અને નિમિત્ત કારણને સમજીએ : માટીના ઘડાનું ઉપાદાન કારણ માટી છે, અને તેનું નિમિત્ત કારણ કુંભાર છે. અસ્તુ.

(ક્રમશઃ)

“મુક્તા” પુસ્તકમાંથી સાભાર

ઓમ્ પરિવાર આયોજિત આધ્યાત્મિક ક્રાંતિકારી તળપદી ગરબા - કાર્યક્રમ

સંકલન : ભાવેશભાઈ રાવલ

સત્યધર્મ ગુરુદેવ કી જય, સત્ય અને ધર્મની જય તો જ આપણી જય. આ મુખ્ય બાબત. આ રામની જય બોલાવી - કૃષ્ણની જય બોલાવી - શંકરાચાર્યની જય બોલાવી. એ શા માટે? કેમકે એ બધા સત્ય અને ધર્મનું પાલન કરતા હતા. સત્ય અને ધર્મનું પાલન કરવા માટે અનેક કષ્ટો વેઠવા તૈયાર હતા, એટલે આપણે એમની જય બોલાવીએ છીએ અને મુખ્ય જય તો સત્ય અને ધર્મની, અને તો જ સૌની જય. જો સત્ય અને ધર્મ ન હોય તો કઈ રીતે જીવી શકાય? ઘણાખરાં ભાઈ બહેનો ઠાસરા ગાયત્રી-મારુતિ હવનમાં ગયાં હતાં. સૌ તરફથી સમાચાર મળ્યા કે, બહુ આનંદ આવ્યો - બહુ આનંદ આવ્યો. બહુ સુંદર યજ્ઞ થયો. આટલી મોટી સંખ્યામાં ભક્તોની હાજરી હોય એવો આ પહેલો પ્રસંગ હતો અને તોય અજયભાઈને તો એ નાનો જ યજ્ઞ લાગે છે. એ કહે : હજુ તો ઘણાબધા બાકી રહી ગયા એટલે હવે ફરી આથી મોટો યજ્ઞ કરવો છે. સારું, તમારી ભાવના ખૂબ છે. ભગવાન સૌનું ભલું કરે. ભગવાનની કૃપાથી ગયા વર્ષે આપણે સંકલ્પ કર્યો તો કે 'આ વર્ષે પણ આપણે કમસે કમ એક દિવસ તો ગરબા રાખીશું' તો એ પ્રમાણે પરમકૃપાળુ પરમાત્માની અહૈતુકી કૃપાથી એ આપણો સંકલ્પ પૂરો થયો. આજે આપણે સૌ ઘણી મોટી સંખ્યામાં હાજર રહ્યા છીએ અને એનો લાભ લઈએ છીએ. પણ, એક વાત સતત આપણે યાદ રાખવાની કે, આપણે ગરબા ગાવા માટે ભેગાં થયાં છીએ માતાજીના - પરમ શક્તિના. પરમ શક્તિ કોણ છે? ઓમ્ જેનું નામ છે એ પરમ શક્તિ છે. એના ગુણલા ગાવા માટે - એનો મહિમા વિસ્તારવા માટે ભેગાં થયાં છીએ. તો તેમાં બહુ વધુ પડતા સાજશુંગારની આવશ્યકતા નહીં. વધુ આવશ્યકતા

માતાજીનાં ગુણગાન કેટલાં ગાઈએ છીએ - કેવાં ગાઈએ છીએ તેની. આ એક સમજવાની વાત છે - ઊંડા તત્ત્વજ્ઞાનની વાત છે. આ આપણે ભૂલીએ નહીં. ભગવાનની દયાથી - આપણા ગરબા પણ આપણને આપી દીધા છે. ગરબાની પુસ્તિકા પણ છે. એ સિવાય પણ ભગવાનના ગુણવાળું બીજું કાંઈ હોય તો તે પણ ગાઈ શકાય. મૂળ તો આજે પરમાત્માનાં ગુણગાન ગાવાનાં છે નવ દિવસ સુધી. એમાં આપણે જાહેરમાં આ એક દિવસ રાખ્યો છે. એક દિવસ આપણે સારી રીતે પહોંચી વળીએ. ભગવાન - પરમાત્મા, પરમ - પરમાત્મા - બધાં એ પરમશક્તિનાં અનંત નામો છે, પણ શાસ્ત્રોએ એને મુખ્ય નામ આપ્યું છે ઓમ્ અને પતંજલિએ કહ્યું, તસ્ય વાયકઃ પ્રણવઃ તેનો વાયક - તેનું નામ - ઓમ્ પ્રણવ છે. શેરીએ - શેરીએ, ચૌટે-ચોકે, નાકે-નાકે બધે ગરબીઓ થાય, બધે ગરબા થાય છે, સૌ જગ્યાએ લોકો પોતપોતાની રીતે, પોતપોતાની મનોવૃત્તિ પ્રમાણે ગરબા કરે છે ને ગરબે ધૂમે છે. એમાં બધું જ કાંઈ આપણને ગમતું હોય એવું થાય? થોડુંક આપણને ગમતુંય થાય તો અમુક આપણા સિદ્ધાંતની વિરુદ્ધ પણ થતું હોય, અને ત્યાં આપણાં બાળ-બચ્ચાંઓ જાય એ આપણને ઠીક ન લાગતું હોય એવા બધા વિચારોને કારણે આ આખી યોજના ઊભી થઈ કે, આપણા ઓમ્ પરિવારનો જ એક ગરબો, નવે દહાડા થાય તો નવ; બે દહાડા થાય તો બે; ને એક દહાડો થાય તો એક; પણ અત્યારે આપણી પાસે એક દહાડાની વ્યવસ્થા તો સારી છે. એક દહાડોય પૂર્ણ સમજણપૂર્વક થાય તો એ નવ દહાડા બરાબર છે. ગઈ વખતે પણ ગરબાના વિજ્ઞાન પર ખૂબ કહેવાયું હતું કે, યથાશક્તિ આપણને વ્યાયામ મળે, શરીરનાં અંગોપાંગો

અવળાંસવળાં વળતાં હોય એ રીતે સાંધાઓ છૂટા થાય. અમસ્તા જીવનમાં આપણા એ સાંધાઓ ક્યારેક વળતા જોવામાં ન આવે. એ પહેલાંના કાળમાં બધું થતું'તું કે; કૂવે પાણી ભરવા જવું પડતું'તું; ઘંટીએ દળવાનું થતું'તું; સાંબેલું લઈને ખાંડવાનું થતું'તું એ વખતે શરીરનો દરેક સાંધેસાંધો ખૂલો થતો'તો એટલો વ્યાયામ મળતો'તો. હવે એ તમામ ખતમ થઈ ગયું. એવું કંઈ રહ્યું જ નહિ એટલે હવે વ્યાયામ - કસરત અનિવાર્ય થઈ ગયાં. ખાધા-પીધા વિના જેમ ન ચાલે તેમ કસરત કર્યા વિના ન ચાલે. જો સુખમય રીતે જીવવું હોય તો, તો સૌએ પોતાના ઘરે થોડાં આસનો, થોડો વ્યાયામ કરવાની આદત રાખવી, જેથી શરીર બેઠાડું ન બની જાય અને આ ગરબે ઘૂમો છો એ સામૂહિક વ્યાયામ છે; સાથે સાથે ગરબા ગાતાં હોય એટલે એમાં પ્રાણાયામ પણ થાય છે. હવન વખતે મંત્ર બોલીએ ત્યારે ફેફસાંનો ઝેરી ગેસ બહાર નીકળે છે. ઠાસરામાં જે ૧૧ મંત્રની વાત કરી હતી કે, સૌ પોતાના મનમાં પોતાનો સંકલ્પ પૂરો થાય એટલા માટે આ ૧૧ મંત્ર બોલીએ છીએ. એમાં પોતાના મનમાં જે સંકલ્પ કરવો હોય - જે વર્ષોથી પોતાનાં કામ ના થતાં હોય તે શુભ કાર્યો થજો. તેના માટે થઈને હું ૧૧ મંત્ર આપું છું. એ વાત જે ત્યાં કરી હતી તે, દરેક જગ્યાએ થાય એમ નહીં, એ અમારી સ્વીકૃતિ સિવાય એ કહેવાનું નહિ. અમે પણ દરેક યજ્ઞમાં નથી કહેતા. પાંચ-પચ્ચીસ યજ્ઞ થાય ત્યારે અંદરથી સ્ફૂરણા થઈ જાય. આ વખતે બોલતાં બોલતાં તે જ વખતે સ્ફૂરણા થઈ. ૧૧ મંત્રો બોલો, સૌના કાર્યની સિદ્ધિ માટે - સ્વકાર્ય સિદ્ધિ અર્થે. પણ, એ બધા યજ્ઞમાં કહેવાની જરૂર નહીં. વાત ચાલતી'તી કે, મંત્ર બોલીએ ત્યારે ઝેરી ગેસ આપણા શરીરમાંથી બહાર નીકળે, નાકની અથવા મોઢાની જે હવા નીકળે એ ઝેરી ગેસ એ હવનમાં અગ્નિ દ્વારા - યજ્ઞાગ્નિ દ્વારા ભસ્મ થઈ જાય, એ પછી મંત્ર પૂરો થાય તે વખતે બીજો મંત્ર બોલવા માટે આપણે શ્વાસ અંદર લઈએ નાકથી, એમાં એ જે ઔષધિઓ ને ધીના અણુપરમાણુ અગ્નિ દ્વારા વિસ્તીર્ણ થઈને

અવકાશમાં ઘૂમતા હોય તે આપણાં ફેફસાંમાં જાય. આ ક્રિયા થયા કરે બોલે એને. બોલે એને સોળેસોળ આના લાભ મળે. આવીને બેઠા હોય ને ન બોલે તો એનેય લાભ તો મળવાનો જ. લાભ તો ૩-૩ કોષ સુધી પશુ-પક્ષીઓને પણ મળવાનો. જ્યાં સુધી અણુપરમાણુઓ જાય - જેટલા મોટા પ્રમાણમાં આહુતિઓ હોમાતી હોય તેટલા મોટા પ્રમાણમાં દૂર સુધી તેની અસર પહોંચે, અને મંત્ર પૂરો થાય એટલે 'સ્વાહા'એ ફેફસાંમાં છેલ્લામાં છેલ્લા ખૂણામાં ફસાઈ રહેલો - ભરાઈ ગયેલો ગેસ આંચકેથી બહાર નીકળે. ચાલુ બોલવાથી એ ન નીકળે, એ સ્વાહા બોલો ત્યારે જ નીકળે છે. આ વાત કેટલી વૈજ્ઞાનિક છે ને કેટલી કિમતી છે એ તો સમજનારાને જ ખબર પડે, બાકી તો એક કાનમાં થઈને બીજા કાનમાંથી બહાર નીકળી જાય. તો આ વખતે પહેલા નોરતે 'ગાયત્રી-મારુતિ' હવન - માતાજી-પિતાજીનો હવન અને આજે આ નોરતામાં પણ ગરબા ગાઈ ને એમના ગુણલા ગાવાનો લાભ લઈ રહ્યાં છીએ સમૂહમાં. એકલા બેઠાબેઠા લાંબો ટાઈમ જપ કરીએ તો ડોલાં આવવા માંડે ને સમૂહમાં હોંશેહોંશે ખૂબ થાકી જઈએ ત્યાં સુધી ગાઈ શકીએ છીએ. તો પરમકૃપાળુ પરમાત્માની દયાથી આપણને ખૂબ લાભો મળી રહ્યા છે અને એવા લાભો આપણને સતત મળતા રહે એવું આપણું કાર્ય થતું રહે. ગુરુસંતોના ચરણોમાં આજ્ઞાકિત થઈને, એમના કહ્યા મુજબ જીવન જીવીને મનુષ્યજીવન સાર્થક કરી અને મોક્ષની પ્રાપ્તિ કરી લેવી. દર્શનભાઈએ ગરબો ગવડાવ્યો: અંબા આવો રમવાજી... દર્શનભાઈએ તૈયારી બિલકુલ કરી નથી, જો એ બેચાર દિવસ તૈયારી કરે તો કેટલું સુંદર રીતે ગાઈ શકે? બાળકોને તૈયાર કરવાં પડે. જેમ લોટો ખાલી હોય, તેમાં હવા ભરેલી હોય, એમાં થોડું પાણી રેડીએ ને જેમજેમ પાણી ભરાતું જાય તેમતેમ હવા ખાલી થતી જાય - જેમ જેમ સારું ગવાતું જાય તેમ તેમ ખોટું બંધ થતું જાય. તો ગરબા પહેલાં જે સત્સંગની વાતો થઈ તે સારી એવી ઉપયોગી હતી. તેને તમે સૌ ગાંઠે બાંધજો અને એનો જીવનમાં ઉપયોગ કરજો.

જાન્યુઆરી-૨૦૧૨

રુતમ્ભરા સત્યધર્મ ગુરુદેવ કી જય - ઓમ્ નમ: પાર્વતી-

AMTPODokopMNAIChennai 01.pmd

ઓમ્ ગુરુદેવ જયંતી

સંકલન : મિનિષ બી. પટેલ

‘ઓમ્ ગુરુદેવ જયંતી’. પ.પૂ. ગુરુદેવશ્રી યોગભિક્ષુજી મહારાજની જન્મજયંતી. આપણા સૌના માટે આ દિવસ ખૂબ મોટો દિવસ કહેવાય. કારણ કે, સૌને આધ્યાત્મિક જ્ઞાન આપનાર પૂ. ગુરુજીની જન્મતિથિ છે. આ દિવસને સૌ ગુરુભક્તોએ આધ્યાત્મિકતાપૂર્વક, જ્ઞાનપૂર્વક તથા સાચી સમજણથી ઊજવવો જોઈએ. જે આજે સૌએ ઊજવ્યો.

કાર્યક્રમના સમયાનુસાર સ્વાધ્યાયની શરૂઆત થઈ. સ્વાધ્યાય બાદ ડૉ. સ.સ. ભિક્ષુજીએ સૌ ગુરુભાઈ-બહેનોને સંબોધીને કહ્યું: “સત્ય ધર્મ ગુરુદેવ કી જય, સત્ય અને ધર્મ એ જ આપણા ગુરુદેવ. તેમની જય તો જ આપણી જય. અમેરિકાના પ્રવાસમાં બેત્રણ વાતો ધ્યાનમાં આવી. અહીં અને અમેરિકામાં ઘણો ફરક છે. આપણા અહીંના માણસો અમેરિકન ડોલર પાછળ જ છે. કંઈક નવું શોધવું, કંઈક નવું કરવું તેવું કોઈની ફાવટમાં કે આવડતમાં નથી. બહુ જૂજ માણસો જ પોતાના દેશ માટે કંઈક કરવાની ભાવના રાખતા હોય છે. જ્યારે મૂળ અમેરિકન વ્યક્તિઓ છે તેમાંથી ભાગ્યે જ કોઈક એવા છે જે પોતાના દેશ માટે કંઈક કરવાની ભાવના ન રાખતા હોય.

એક બીજું પણ એ ધ્યાનમાં આવ્યું કે, આપણા ભારતીયોના સ્ટોરમાં કોઈ અમેરિકન માણસ ના હોય તો સ્ટોરમાં આવેલ અમેરિકન ઘરાક પાછો જતો રહે છે. આને દેશપ્રેમ કહેવાય. જ્યારે આપણે ભારતીય સ્ટોરમાં ન જતાં અમેરિકન સ્ટોરમાં જવા પ્રયત્ન કરીએ. ‘આપણે તો બસ ડોલર, ડોલર અને ડોલર - ફક્ત ડોલર. ડોલર ગણાતા હોય તો સારું છે, પણ આપણે તેને રૂપિયામાં ફેરવવામાં વધુ ધ્યાન આપીએ છીએ.

ત્યાં જોવા-જાણવા જેવી સારી અને ખરાબ-બંને વસ્તુઓ છે. પણ, આપણે તો સારું ગ્રહણ કરવાનું. ત્યાં આપણી સંસ્કૃતિ અને માનવતાપ્રેમ સારા પ્રમાણમાં

વિકસેલો છે. ત્યાંના માણસોમાં ઘણી સજાગતા છે. બાજુના ઘરમાં કંઈક અજુગતો બનાવ થાય, તોપણ ત્યાંના લોકો તરત પોલીસને જાણ કરી દે છે.”

પૂ. ગુરુજીના આગમન પછી સૌએ આરતી કરી. ત્યારબાદ પૂ. ગુરુજીએ સૌને આશીર્વાદ આપ્યા.

“સૌને વંદન, અભિનંદન, આશિષ. તમે સૌ આ દિવસની કેટલી આતુરતાથી રાહ જોતા હો છો ? આ આતુરતાપૂર્વક રાહ જોવી તે પ્રેમ તથા સ્નેહનું સૂચન કરે છે.”

“ઢાઈ અક્ષર પ્રેમ કા પઢે સો પંડિત હોઈ”

આ પંક્તિમાં અનુભવીઓ શું કહે છે ? તેઓ કહે છે કે, અઢી અક્ષર પ્રેમના જે પઢે તે પંડિત હોય. પ્રેમ સૌ તરફ રાખવો, જીવમાત્ર તરફ પ્રેમ રાખવો, પણ મોહ અને મમતા કોઈના તરફ ન થવા દેવાં. જગતના આ અટલ નિયમને બરાબર આત્મસાત્ કરી લેવાનો. બચપણ-જુવાની- ઘડપણ - મૃત્યુ એ નિશ્ચિત છે. કોઈને ઓછી તો કોઈને વધુ આવરદા મળે. પણ આ ક્રમમાં કોઈ ફેરફાર ના થાય. સૌએ જવાનું છે તે નક્કી જ છે. અને જો જવાનું જ છે, તો કોના માટે ખોટાં કર્મો કરવાં ? દીકરાદીકરી, પતિ કે મિત્ર, કોના માટે ખોટાં કર્મો કરવાં ? આ બધાં કરતાં પણ વધુમાં વધુ નજીક આપણું આ શરીર, તે પણ રહેવાનું નથી. આપણા હાથે ખોટાં કર્મો ના થાય અને સત્કર્મો જ થાય તેનું ધ્યાન રાખવું જોઈએ. કદાચ સત્કર્મો ના થઈ શકે તો કંઈ વાંધો નહીં, પરંતુ ખોટાં કર્મો તો ન જ થવાં જોઈએ. સત્કર્મો ઉપર આપણી સુખશાંતિનો સઘળો આધાર છે. અત્યારે આપણે જે સુખશાંતિ ભોગવતાં હોઈએ છીએ તેનો સઘળો આધાર આપણે ભૂતકાળમાં કરેલાં સત્કર્મોનો જ છે.

મનુષ્ય જાણે મેં કર્યું, કરતલ બીજો કોઈ,
આદર્યા અધૂરાં રહે અને હરિ કરે સો હોય.

દરેક કર્મ કરતી વખતે આપણા મનમાં આ ભાવ

હોવો જોઈએ. આજે આ જન્મજયંતી નિમિત્તે તમને સૌને વધુમાં વધુ ભાથું મળવું જોઈએ. દરેક કર્મ કરતી વખતે આ વાત મગજમાં રહેવી જોઈએ કે, 'આદર્યા અધૂરાં રહે, હરિ કરે સો હોય'. જે કાર્ય આદર્યા છે અને જે થઈ ગયાં તે હરિની ઈચ્છા હતી તો થયાં. આપણે તો આપણાથી થયો એટલો પ્રયત્ન અને પુરુષાર્થ કર્યો. પરમાત્માએ તો આપણને બધાં સાધનો આપેલાં છે : હાથ, પગ, કાન, નાક, આંખો વગેરે. પરમાત્માની અહેતુકી-અલોકિક કૃપાનો તો કોઈ પાર નથી. પરમાત્મા પાસેથી કંઈ પણ માગ્યા વગરની કૃપા આપણને પ્રાપ્ત થઈ છે.

સુખમાં છકી ના જવું અને દુઃખમાં હિંમત ના હારવી. ગુરુજી પાસેથી આ બધી વાતો સાંભળી શકીએ છીએ તે જ આપણા જીવનનું ભાથું છે. ગુરુજી પાસેથી કે સંતો પાસેથી કોઈ સ્થૂળ વસ્તુની આશા રાખવાની નથી.

પરમાત્માને તુમ્હારે કારણ, જગતબગીચા બનાયા હૈં,
કીસમ કીસમ કે ફૂલફલસે બહુત ખૂબ સજાયા હૈં.
પુરુષાર્થ કો કરો સદા નર, કર્મ કર્મ કો કયા ગાવે,
એસી વસ્તુ નહીં દુનિયામેં, પુરુષાર્થ સે નહીં પાવે.

ભગવાને તો આપણા ઉપર દયા કરી જ છે. આવું સુંદર અને સ્વસ્થ શરીર આપ્યું, એ શરીર દ્વારા આપણે પ્રયત્ન અને પુરુષાર્થ કરીએ છીએ. પણ, આપણે તો મનમાં 'હરિ કરે સો હોઈ' તે જ ભાવના રાખવાની છે. જે કાંઈ કાર્ય કરું છું અને સફળ થાઉં છું તે કોઈ મારી બુદ્ધિના ચાતુર્યથી નહીં, પણ હરિની કૃપાથી થયું. આપણા ઉપર સતત કૃપા વરસતી હોય અને એને આપણે જોઈ કે અનુભવી શકતા ના હોઈએ તો આપણા જેવું

કમનસીબ કોણ ? આપણા ઉપર કોની-કોની કૃપા છે, કોણ આપણા જીવનને ઉન્નત બનાવવા માટે પોતાના જીવનનો ભોગ આપે છે એ બધી આપણે ખબર રાખવી જોઈએ-ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ. આમ કરવાથી અમૂલ્ય વસ્તુ આપણા હાથમાંથી ચાલી ન જાય.

ભગવાનની દયાથી સૌકોઈ આ બધી વાત સાંભળો છો, તેનો અમલ કરો છો અને એના ફળરૂપે સુખશાંતિની પ્રાપ્તિ કરો છો.

પૂ. ગુરુજીનાં આશીર્વાચન બાદ સૌ બહેનો ગરબે ઘૂમ્યાં. ત્યારબાદ 'પ્રિય મિત્ર' સામયિકમાં છપાયેલ પૂ. ગુરુજીનો લેખ વાંચવામાં આવ્યો અને ચાર સુંદર ભજનો કે જે ટેપમાં રેકોર્ડ કરેલાં હતાં તે સૌએ ભાવવિભોર થઈને સાંભળ્યાં. દર્શનભાઈએ 'સવારી રે ચડી સનાતન સંતની' અને શૈલીબેને 'જે જે સાચી સમજ પમાય' જેવા ભજનો ગવડાવીને સૌને ભાવવિભોર કર્યાં.

બન્ને બાળકોનાં ભજન પછી પૂ. ગુરુજીએ કહ્યું કે, 'આવાં કસાયેલાં ભજનોને આવાં નાનાં બાળકો જ્યારે ગાઈ સંભળાવે ત્યારે એની અસર આપણા ઉપર કેવી થાય છે ? આરપાર નીકળી જાય છે. ભજન તો પોતે તોપના ગોળા જેવું છે જ. એમાંય બાળકોના રાગમાં, બાળકોના ઢાળમાં, બાળકોના ઉત્સાહમાં, એની શૈલીમાં સાંભળવા મળે ત્યારે આરપાર થઈ જવાય.

દમાભાઈ, બળદેવભાઈ વગેરે ગુરુભાઈઓએ 'ચઢી આજ આનંદની હેલી' ભજન ઉપર હીંચ લઈને પૂ. ગુરુજીની જન્મજયંતી નિમિત્તેના કાર્યક્રમની પૂર્ણાહુતિ કરી.

નૂતનવર્ષાભિનંદન - આશિષ

સંકલન : પ્રવીણભાઈ શાહ / ભાવેશ રાવલ

સંવત ૨૦૬૮ના કારતક સુદ એકમ, તારીખ ૨૭-૧૦-૨૦૧૧ ને બુધવાર એટલે બેસતું વર્ષ - નૂતન વર્ષ. સવારે બરાબર ૭.૦૦ વાગે સ્વાધ્યાયથી કાર્યક્રમની શરૂઆત થઈ. ૭.૪૫ વાગે શ્રી ગુરુદેવ પધાર્યા. શ્રી

નેષધભાઈનાં પરિવારજનોએ શ્રી ગુરુદેવનું સ્વાગત - પૂજન કર્યું. ઓમ્ પરમાત્માની આરતી ઉતારી.

શ્રી ગુરુદેવે સૌને આશીર્વાદ આપતાં કહ્યું : સૌનું સ્વાગત. આજના આ નૂતન વરસે સૌને વંદન -

અભિનંદન - આશિષ. આવા કાર્યક્રમો એક પછી એક આવતા હોય અને એમાં આપણે સૌ આનંદથી મળતા હોઈએ છીએ, આનંદ કરતા હોઈએ છીએ. ઓમ્જયંતીનો કાર્યક્રમ ખૂબ સુંદર રીતે ઊજવાયો. એની વાતો હજુ ચાલુ જ છે. બાળકો ભજનો બોલ્યાં હતાં એની પણ બહુ પ્રસંશા થઈ. અને જીવનનું ખૂબ અગત્યનું ભાથું એવી એ વાતો તે દિવસે થઈ હતી. ત્યાં જગ્યા પણ ખૂબ સુંદર છે, એટલે વધુ આનંદ આવે છે. પરમાત્મા પાસે આ નવા વર્ષે શું ઈચ્છીએ? શેની માગણી કરીએ? પરમાત્મા અને ગુરુસંતો પાસે માગણી કરવાની જરૂરત જ નથી. શું એમને ખબર નથી?! એમને ખબર છે જ. બધું થયા કરે. એટલે આપણે બુદ્ધિને એવી જ કેળવવી જોઈએ કે જે કાંઈ થઈ રહ્યું છે એ બધું બરાબર થઈ રહ્યું છે. આપણે આપણો પ્રયત્ન - પુરુષાર્થ તો કરીએ જ છીએ ને? છતાંય જે કાંઈ થઈ રહ્યું છે કે જેને આપણે સુખ કહીએ - જેને આપણે દુઃખ કહીએ - બધું થઈ રહ્યું છે. અને છતાંય જો માગવાની ઈચ્છા થાય તો પરમાત્મા આગળ શું માગીએ? હવે કૃપા કરો. ઘણી કૃપા કરી છે પણ એક કૃપા વધારે કરો કે, તમે જે કાંઈ કૃપાઓ કરી છે એ બધી કૃપાઓને અમે સમજી શકીએ! ગુરુસંતોની અમારા ઉપર જે અહૈતુકી-અનહદ કૃપા વરસી રહી છે તેને અમે સમજી શકીએ. એટલી એક કૃપા વધારે કરો. કૃપાને આપણે જો સમજી જ નહીં શકીએ, તો એ કૃપાની કિંમત શું? તો આપણે રખડી પડવાના - તો આપણે રઝળી પડવાના. ભગવાન દયાળુ છે, એમની પાસેથી બીજું કાંઈ નહીં, પણ આ એક વધારે કૃપા માગીએ કે, એમની બીજી બધી કૃપાઓને આપણે અનુભવી શકીએ. આપણા જીવનમાં એ કેવી રીતે ઓતપ્રોત થઈને આપણને સહાય કરી રહી છે એને ઝીણવટપૂર્વક આપણે સમજી શકીએ.

સાંઈ ઉતના દીજીએ, જામેં કુટુમ્બ સમાય,

મેં ભી ભૂખા ના રહું, સાધુ ન ભૂખા જાય.

આમાંય એક માગણી કરી છે. સાંઈ - સાંઈ એટલે ભગવાન. સાંઈ ઉતના દીજીએ જામેં કુટુમ્બ સમાય. હે ભગવાન, હે પરમાત્મા, તમારી પાસે માગીએ છીએ. પણ શું માગીએ છીએ? એટલું જ આપજો ફક્ત, એથી

વધારે નહીં, એથી વધારે આપશો તો એ બોજ થઈ પડશે. સાંઈ ઉતના દીજીએ જામેં કુટુમ્બ સમાય - મેં ભી ભૂખા ના રહું સાધુ ન ભૂખા જાય. પોતાની વાત તો કરી જ દીધી, પણ સાથોસાથ સાધુની વાત કરી. હુંય ભૂખ્યો ન રહું ને મારે આંગણે કોઈ સાધુ - અતિથિ આવે તેય ભૂખ્યો ન રહે. “સાંઈ” ! ભગવાન માટે કેટલો સુંદર શબ્દ છે? જામેં કુટુમ્બ સમાય. મારા કુટુમ્બનું ને મારું ખૂબ સારી રીતે ચાલે એટલું આપજો, એથી વધારે આપશો તો એ બંધન થઈ જશે, બોજ વધશે. અમે જેટલી માગણી કરીએ તેથી વધુ હશે તો બહુ જ ખેંચાવું પડશે. તો હા જી હા કરનારા ખૂબ મળી આવશે. આપણે ખોટું કરતા હોઈએ કે સાચું કરતા હોઈએ; સાચું કરતા હોઈએ ત્યારે તો હા જી હા કરે તો ચાલશે, પણ ખોટું કરતાં હોઈએ તોય હા જી હા કરે; કેમકે, આપણી પાસેથી એમને કાંઈક આશા છે, આપણી પાસેથી એને કાંઈક જોઈએ છે, આપણી પાસેથી એને કાંઈક કઢાવવું છે. જેમ આપણે પેલી વાત કરીએ છીએ કે, “હા, કહીશ, હા કહીશ”. એક શેઠ હતા. નાથાલાલ નામ. બચપણમાં સૌ એને નાથિયો નાથિયો કહેતા. પણ, પછી તો એ મોટા કરોડપતિ થયા અને નાથાલાલ શેઠ - નાથાલાલ શેઠ કહેવાયા! એની ઘોડાગાડીમાં નીકળે ત્યારે રસ્તામાં લાઈનમાં માણસો ઊભા હોય. એ બધામાંથી કોઈ કહે જયનારાયણ! કોઈ કહે જયરામજીકી! કોઈ કહે જયશ્રીકૃષ્ણ! એટલે કોઈને સામે જયશ્રીકૃષ્ણ, જયનારાયણ, જયરામજી ના કહેતાં, ફક્ત એટલું જ કહે: “હા કહીશ, હા કહીશ”. શેઠજી, જય નારાયણ! ‘હા - કહીશ’. બધાય વિચાર કરે: આ હા કહીશ - શું કહીશ - કોને કહીશ. શેઠની આ કાંઈ ગમ્મત સમજાતી નથી - આ રહસ્ય સમજાતું નથી. પછી તો એ વાત વધતી જતી છેક પહોંચી રાજાના કાને. રાજાને પ્રધાન કહે; આપણા શહેરમાં એવા મોટા શેઠ છે કે જે સામે જય રામજીકી નથી કહેતા, જયનારાયણ નથી કહેતા, જયશ્રીકૃષ્ણ નથી કહેતા, ને જે કોઈ કહે છે તેને બસ હા. કહીશ. - એ શું? તો આપણે જાતતપાસ કરો. એટલે એમના રસ્તા વચ્ચે રાજા ને પ્રધાન ઊભા રહી ગયા. જ્યાં એમની ઘોડાગાડી નીકળી કે રાજાએ કહ્યું: જયનારાયણ! એટલે શેઠે કહ્યું કે,

રુતમ્ભરા

જાન્યુઆરી-૨૦૧૨

AMD PC:\Desktop\FINAL patanjali 01.pmd

૭

હા કહીશ. તો કહ્યું કે 'ઊભા રહો' ઘોડાગાડી ઊભી રાખો. હા કહીશ એ શું ?! સામે જયનારાયણ કહેતા નથી ને હા, કહીશ એટલે શું ?! શેઠ કહે : એ તમને કહીને બતાવું કે કરીને બતાવુ ? રાજા કહે : કરી બતાવો, નજરે કરી બતાવો... શેઠ પોતાના ઘરે રાજાને લઈ ગયા. ચાવીનો ઝૂડો લીધો. તિજોરીઓ ખોલી, બારણાં ખુલ્લાં મૂકી એક પછી એક તિજોરીઓ બતાવી જે નોટોનાં ને સોના - રૂપાનાં ને હીરામોતી ઝવેરાત વગેરેથી ભરી હતી. એ બધાને કહે કે, ફલાણાએ તમને જયનારાયણ કહ્યા છે. ફલાણાએ જયશ્રીકૃષ્ણ કીધા છે, ફલાણાએ તમને જયરામજી કીધા છે એમ કહીને તિજોરીઓ બંધ કરી દીધી. રાજાને કહે: તમે હવે કંઈ સમજ્યા ? 'ના, ભાઈ', આમાં શું સમજાય ? તમે તમારી ધન-સંપત્તિ બતાવી. એ તમને બતાવી નથી. આ રસ્તામાં જેણે જેણે જય નારાયણ કહ્યાં હતા ને હું કહેતો હતો કે, હા કઈશ - હા કઈશ. એટલે

તમે જેને જયનારાયણ કહો છો તેને હું કહીશ, તમે મને જયનારાયણ નથી કહેતા. મને તો તમે નાથિયો કહેતા હતા. નાણે નાથાલાલ - નાણા વિનાનો નાથિયો. ગોવિંદ ગાયું ચારતો થઈ બેઠો રણછોડ ! જ્યારે મહેરામણ મથ્યો !

એમ, પછી કહીશ એમ કહેવું નો પડે, અમારે - નહિ તો એ પણ બોજો જ છે - એ પણ કેદ જ છે - સોનાની કેદ. લો, આવી ઊંડી વાત - વાતો - જીવન - આજીવન ને આવતું જીવન બધું સુખી થઈ જાય તેવી વાતો. આસમાનમાં ઊડવાની નહીં; જમીન ઉપર રહેવાની વાતો. આપણે જમીન ઉપરની વાતો કરીએ છીએ, સમજીએ છીએ, સમજાવીએ છીએ. આપણા હૃદયમાં ઉતારીએ છીએ, આપણા કુટુંબમાં એનું પાલન અને એવું વર્તન કરાવીએ છીએ.

સત્યધર્મ ગુરુદેવ કી જય.

કલયુગે સંઘશક્તિ

સંકલન : ભાવેશભાઈ રાવલ

સત્ય ધર્મ ગુરુદેવ કી જય.

સત્ય અને ધર્મ એ જ આપણા ગુરુદેવ અને એમની જય તો જ આપણી જય.

સર્વેને વંદન - અભિનંદન - આશિષ.

આ તમારો, આ મૂ પરિવાર દ્વારા સંચાલિત કાર્યક્રમ સુંદર રીતે ચાલી રહ્યો છે. એ રીતે સૌના વધુ પરિચયમાં અવાય છે, સૌનું ઘર જોવાય છે. એકબીજાં એકબીજાંના નજીક વધુ આવી શકે એવો આ બધો કાર્યક્રમ છે અને સત્યધર્મનો પ્રચાર કરો છો એટલે બધી રીતે બહુ સુંદર કાર્ય થઈ રહ્યું છે. ક્યારેક વધુ માણસો હોય, ક્યારેક ઓછાં માણસો હોય, પણ મુખ્ય મુદ્દો તો આપણે જે જાળવવાનો છે તે જાળવવાનો જ છે. આ કળિયુગમાં પ્રભુનું નામ લેવું - ધર્મના માર્ગ ઉપર ચાલવું એ બહુ કઠિન છે. એના માટે પણ ગુરુસંતોનાં ચરણ સેવીએ. કળિયુગે સંઘશક્તિ - કળિયુગમાં શક્તિ શેમાં રહેલી છે ? સંઘમાં.

સંઘ એટલે જૂથ - જૂથમાં. બીજા યુગોમાં તો બીજાબીજા પ્રકાર બતાવ્યા છે. કાંઈ તપમાં, ને કાંઈ જપમાં, પરંતુ, કળિયુગમાં તો શક્તિ સંઘમાં રહેલી છે. ને સંઘ એટલે જૂથ. એક કુટુંબમાં - એક જૂથમાં રહીએ. કુટુંબ એ શબ્દ જ જૂથનો પરિચાયક છે. કુટુંબ છે એ જૂથ છે, પરંતુ એ જૂથ ક્યાં રહે - જૂથ ક્યાં ટકે ? જ્યાં સંપ હોય ત્યાં. કળિયુગમાં શક્તિ સંઘમાં રહેલી છે અને સંઘ રહેલો છે સંપમાં, અને સંપ ક્યાં રહેલો છે ? ઉદારવૃત્તિમાં. સૌ એકબીજાનું સહન કરીએ, પોતાને, ન ગમતું હોય એ પણ સહન કરીએ. સામેવાળાનું ધાર્યું થવા દે એમાં આનંદ માણે એવી વૃત્તિ જ્યારે કેળવાઈ જાય ત્યારે સંપ રહે અને એવી વૃત્તિ ક્યારે કેળવાય ? ગુરુસંતોના સંપર્કથી. એક સામાન્ય ભૌતિક વસ્તુ - એના માટે આપણે કેટલી હદે પહોંચી જઈએ છીએ ? બે સગા ભાઈઓ - બે સગી બહેનો - મિત્ર-મિત્ર એકબીજાથી છૂટાં પડી જાય છે. શેના

રુતમ્ભરા

જાન્યુઆરી-૨૦૧૨

AMD PC:\Desktop\FINAL patanjali 01.pmd

૮

કારણે ? એક ભૌતિક બાબત માટે, મારું ધાર્યું થાય ને તારું ધાર્યું ન થાય એટલા માટે. પણ, એ બધું - જો ઉદારવૃત્તિ ગુરુસંતો દ્વારા પ્રાપ્ત થઈ હોય તો એ ન થાય. એનું ધાર્યું થાય તોય નફોનુકસાન શું ? અને મારું ધાર્યું થાય તોય નફોનુકસાન શું ? એવી વૃત્તિ - એવી સમાધાનવૃત્તિ કેળવાઈ જાય તો સમાધાન વૃત્તિ પાકી થઈ જાય છે. બધામાં સંપ રહે. અને જ્યાં સંપ રહે ત્યાં જૂથ હોય - ત્યાં શક્તિ હોય, ને - ત્યાં શિવ હોય. સગડીમાં કોલસો એકલો સળગી શકતો નથી, એને પણ બીજા કોલસાઓ જૂથમાં જોઈએ, તો એ ગરમી આપી શકે. એમ માણસ પણ એકલો પડી જાય, કુટુંબથી એકલો પડી જાય, સમાજથી એકલો પડી જાય, તો પછી તે શબ સમાન થઈ જાય. શબમાં પણ શક્તિ આવે તો એ શિવ સમાન થઈ જાય, ને શિવમાં પણ શક્તિ ન હોય તો એ શબ સમાન થઈ જાય છે. કળયુગમાં શક્તિ સંઘમાં રહેલી છે એ વાત આપણે બરાબર યાદ રાખીએ અને આપણે જૂથમાં રહેવાનો પ્રયત્ન કરીએ. જૂથમાં રહેવા માટે સંપની જરૂર છે. અને સંપની વાતો - એ સંપની મહત્તા એ બધું ગુરુસંતો પાસેથી અવારનવાર સાંભળતા રહીએ તેથી એ તાજું રહે. આપણે ઓમ્પરિવારમાં તો આવી વાતો સતત સાંભળીએ છીએ.

**પ્રભુભજન મેં આલસી ભોજન મેં હૂંશિયાર,
તુલસી એસે જીવ કો લાખ બાર ધિક્કાર.**

તુલસીદાસજી શું કહી રહ્યા છે ? સંતો શું કહી રહ્યા છે ? પ્રભુભજન મેં આલસી - ભગવાનના ભજનમાં જે આળશ કરે છે ને ભોજનમાં ને ખાવાપીવામાં ને પહેરવાં - ઓઢવામાં મસ્ત રહે છે. ભોજન મેં હૂંશિયાર. એમાં પાછા હોંશિયાર છે જાતજાતનાં પકવાનો જમવામાં તુલસી એસે જીવ, કો લાખ બાર ધિક્કાર. એટલું કે એટલે બસ. “તેજણને ટકોર”. ધિક્કાર કહ્યું એટલે ઘણું બધું કહી નાખ્યું. ગુરુસંતો કાંઈ લાકડી લઈને આપણને મારતા નથી. ઈશારો જ કરે. મારું કાર્ય કર્યું હોય ત્યારે આપણી પ્રસંશા કરે, ખોટું કાર્ય કર્યું હોય ત્યારે આપણને જરાક ઠપકો આપે એટલામાં જ આપણે સમજી જઈએ. પ્રભુભજનમેં આલસી ભોજનમેં હૂંશિયાર. તુલસી એસે

જીવ કો લાખ બાર ધિક્કાર. ભોજન શા માટે કરવાનું છે ? પહેલાં એ સમજવાનું છે. એ વાત જો સમજાઈ જાય, તો ગાડી આપોઆપ પાટા ઉપર ચડી જાય. ભજન કરવા માટે ભોજન કરવાનું છે. ભજન કરવા માટે શરીર સ્વસ્થ જોઈએ, સાચી સમજ જોઈએ. એ બધું શેનાથી આવે ? એ બધું આવે ભોજન દ્વારા. ભોજન વિના શરીર અશક્ત થઈ જાય એ આપણે સૌ જાણીએ છીએ. એક કે બે ઉપવાસ કરીએ ત્યાં જ ખબર પડી જાય છે. પણ ભોજન કરીને શરીર સ્વસ્થ રાખીને શું કરવાનું હતું ? ભજન કરવાનું હતું - મનુષ્યજન્મ સાર્થક કરવાનો હતો. પુનરપિ જનનમ્ પુનરપિ મરણમ્, પુનરપિ જનનીજઠરે શયનમ્ - એમાંથી મુક્ત થવાનું હતું. ફરીફરીને માતાના ગર્ભવાસમાં આવવું પડે, નવનવ માસ સુધી એમાં રૂંધાવું પડે ને જન્મ થયા પછીય બચપન-જવાની ને - બુઢાપો લાગેલા ને લાગેલા જ એ બધાંમાંથી મુક્ત થવા માટે ભજન કરવાનું. મનુષ્ય જન્મ પ્રાપ્ત કરીને કરવાનું શું હતું ? ભજન કરવાનું હતું ; ને ભજન માટે થઈને ભોજન કરવાનું હતું. બાકી તો, એ સિવાયની પશુપક્ષીની યોનિ છે. ખાધુંપીધું ને મરી જવું એ એમને લાગેલું છે. એને કાંઈ મનુષ્ય જેવા મોક્ષના વિચારો આવે નહિ. એ તો ફક્ત મનુષ્યને જ આવી શકે. અને જો એ મનુષ્યોને ન આવે તો એ મનુષ્ય પણ શિંગડા-પૂંછડા વગરનાં પશુઓ જ કહેવાય. તો, આમ તુલસીદાસજી ધિક્કાર કહે છે એવા ધિક્કારને પાત્ર આપણે ન બનીએ. ગુરુસંતો તો આપણને આપણા લાભની વાતો કહેતા હોય છે: તું ચેતીજા, ચેતીજા. કાલ સવારે ડુંગરા ઠેકતા'તા. ઊમરા તો ડુંગરા થયા ને પાદર થયાં પરદેશ. અત્યારે હવે આ બે પગથિયાં ચઢવાં હોય તો બીજાનો ટેકો લેવો પડે છે, હાથમાં લાકડી રાખવી પડે છે. ગઈ કાલનો સમય યાદ કરીએ તો આખો હિમાલય કૂદી જતા'તાં એમાંથી આવી સ્થિતિમાં આવી ગયાં. એટલે એ નક્કી જ છે કે આવી સ્થિતિમાં આપણે આવી જ જવાનાં છીએ. તો એવી સ્થિતિમાં આવતાં પહેલાં જ ચેતી જઈએ. જેટલું બને એટલું ભજન કરીએ. ભજન કરવા માટે ઘરબાર છોડવાનાં નથી, ભજન કરવા માટે કાંઈ સાધુસંન્યાસી થઈ જવાનું નથી, બાલદાઢી

રુતમ્ભરા

જાન્યુઆરી-૨૦૧૨

AMD PC:\Desktop\FINAL patanjali 01.pmd

૯

ઉગાડવાનાં નથી. એ તો જે સ્થિતિમાં છીએ, જ્યાં છીએ ત્યાં ભજન. અનેક રીતે ભજન થઈ શકે. બીજાનું ભલું કેમ થાય તેવા પ્રયત્ન એય ભજન. તો ભગવાનની દયાથી આવી બધી વાતોને આપણે ખૂબખૂબ સમજીએ ને અમલમાં ઉતારીએ જેથી ગુરુસંતોનો પ્રયત્ન સાર્થક થાય.

માણસમાત્રને સુખ જોઈએ છે. પણ સુખ શેમાં છે? સુખ કેવું છે? સુખ શેમાંથી પ્રાપ્ત થશે તેના માટે દોડાદોડી છે. એક સુખ હાથમાં આવે અને થોડોક ટાઈમ તે ભોગવી લઈએ એટલે એમાંથી મન ઊઠી જાય છે અને એથી બીજું કંઈ સુખ જોઈએ છે. પગે ચાલતા'તા ત્યારે સાયકલની ઈચ્છા હતી. સાયકલ મળી એટલે મોટરની ઈચ્છા થઈ. મોટર મળી એટલે હેલિકોપ્ટરની ઈચ્છા થઈ - એમ એનો કોઈ અંત જ નથી. સુખનો કોઈ અંત જ નથી. એ મૃગજળ છે. મૃગજળ પાછળ મૃગલું દોડે, છેટે તેને પાણી દેખાય; પાણી હોય નહીં, માત્ર ભ્રમણા હોય. સૂર્યનાં કિરણોથી આભાસ ઉત્પન્ન થાય કે પાણીનાં ઝરણાં વહી રહ્યાં છે, પાણીની નદીઓ વહી રહી છે અને એ પીવા માટે તે દોડે છે. જેટલું આગળ જાય છે તેટલું પેલું ઝરણું પાછળ થતું જાય છે. છેવટે તે હાંફીને મરી જાય. એમ જીવની સ્થિતિ પણ એવી હોય છે. સુખસગવડો-સુખસગવડો ચારેય બાજુ સગવડો ભોગવતાં ભોગવતાં વયોવૃદ્ધ થઈ ગયા ને પરવશ થઈ ગયા ને ક્યારે આ લોકમાંથી બીજા લોકમાં ચાલ્યા ગયા - શરીર છૂટી ગયું. પછી કંઈ કરીશું, આપણે નવરા થઈશું ત્યારે વૃદ્ધાવસ્થામાં કંઈ કરીશું એમ માનીને કોઈ કામને ઠેલી ના દેવું - મૂકી ના

રાખવું. વૃદ્ધાવસ્થામાં તો કંઈ ના કરી શકીએ. શરીર અશક્ત થઈ જાય. આપણી પાસે જે કંઈ હોય તે પણ બીજાની પાસે ચાલ્યું જાય અને યુવાનીમાં ભગવાનનું ભજન કરવું હોય તો સારામાં સારું થાય અને એ વૃદ્ધાવસ્થામાં કામ આવે. તો પરમાત્માની દયા આપણા સૌ પર ખૂબ જ ઊતરે અને આ તમારા આવા સત્સંગના કાર્યક્રમો થયા કરે.

અમારી તબિયત નરમગરમ રહ્યા કરે છે. સ્થળ નજીકમાં જ હોય તો ઉપસ્થિત રહેવાનો પ્રયત્ન કરીએ છીએ એ પણ આનંદની વાત છે. ઉપસ્થિત ન રહી શકાય તો પણ એટલા ઉત્સાહથી તમારે આ કાર્યક્રમો પૂરા કરવાના. એમ માનવાનું કે સૂક્ષ્મ રીતે અમારી હાજરી છે જ. અને જ્યાં હોઉં છું ત્યાંથી બેઠાંબેઠાં સૂક્ષ્મ મોજાંઓ તમારા તરફ ફેંકાતાં જ રહે છે. તો, અમારી સ્થૂળ હાજરી હોય કે ન હોય, તોય તમારે તમારા પૂરેપૂરા ઉત્સાહથી, પૂરેપૂરી સમજણપૂર્વક આ બધા કાર્યક્રમો કરવાના. કારણ કે, આ કાર્યક્રમોથી સૌનું કલ્યાણ થવાનું છે - સાચી સમજણ પ્રાપ્ત થવાની છે અને થોડી ઘણી આગશ મનમાં પેશી ગઈ હશે તો ચાલી જશે ને એ જાગૃત થશે ને ખ્યાલ આવશે કે આ આજકાલ કરતાં કરતાં આટલાં વર્ષ તો વહી ગયાં; ને આ હવે આટલાં વર્ષ બાકી રહ્યાં છે. તો તેટલાં વર્ષોમાં શું કરી લેવાનું છે એવી જાગૃતિ લાવે અને આ રીતે “તેજણને ટકોર” જ કરવાની હોય. ટકોરામાં માણસ જાગી જાય છે અને પોતાનું કલ્યાણ સાધી લે છે. તો આમ ફરીફરી આપ સૌને સુભાશિષ છે. જય નારાયણ.

સંતોનો મહિમા

આલેખક : પ્રવીણભાઈ શાહ

સત્યધર્મગુરુદેવ કી જય. સત્ય અને ધર્મ એ જ આપણા ગુરુદેવ અને એમની જય તો જ આપણી જય.

સૌને વંદન - અભિનંદન - આશિષ.

વંદન એટલા માટે કે સૌ આપણે આત્મસ્વરૂપ છીએ. અભિનંદન એટલા માટે કે તમે સૌ આજે આવા

સુંદર કાર્યક્રમનો લાભ લઈ રહ્યા છો. મનુષ્યજન્મ સાર્થક કરવા માટે સત્કર્મ કરવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યાં છો. આશિષ એટલા માટે કે જે આપીએ એ મળે. અમે તમને આશિષ આપીએ તો તમારા આશિષ અમને મળે. એટલા માટે વંદન-અભિનંદન-આશિષ.

રુતમ્ભરા

જાન્યુઆરી-૨૦૧૨

AMD PC:\Desktop\FINAL patanjali 01.pmd

૧૦

(૧)

પૂજ્યશ્રી ગુરુદેવ આરામ કરવા માટે નારણપુરામાં ડોક્ટર સદ્ગુરુસમર્પણભિક્ષુજીને ત્યાં પધાર્યા હતા. સત્સંગની ઘણીબધી વાતો ત્યાં થાય. પૂજ્યશ્રી આરામ કરવા માટે જ ત્યાં પધારેલ હોવાથી અવરજવર ઓછી રહે. અગાઉથી અનુમતિ લઈને જ પૂજ્યશ્રી પાસે જઈ શકાય.

એક દિવસ પરમપૂજ્ય શ્રી પાયલોટબાબાનાં શિષ્યા પરમપૂજ્ય માતાજી ગુરુદેવનાં દર્શન કરવા પધાર્યાં. એક સ્વયંસેવકભાઈએ શ્રીગુરુદેવને જાણ કરી. શ્રી ગુરુદેવે ઊભા થઈને માતાજીને આવકાર આપતાં કહ્યું કે, “આવો...આવો...પધારો...! આપનું સ્વાગત છે. અમે આપની જ વાતો કરતાં હતાં.”

પૂજ્ય માતાજીએ ગુરુદેવને દંડવત્ પ્રણામ કર્યાં. સંતો જ્યારે એકબીજાને મળે ત્યારે ખૂબ જ શિષ્ટાચાર રાખતા હોય છે. ફરીથી જમીન સરસાં સૂઈ જઈને દંડવત્ પ્રણામ કર્યાં અને શ્રીગુરુદેવની ખુરશી આગળ તેમનાં ચરણોમાં બેઠાં. ચરણસ્પર્શ કર્યો. થોડીવાર બેઠાં. પછી ભાવમય થઈને બે હાથ જોડ્યા અને કહ્યું કે, - શ્રી ગુરુદેવ !... શ્રી ગુરુદેવ ! (આપ મહાન છો)... આપ સબ કા સન્માન કરતે હો... સબ કા અભિવાદન કરતે હો... ઔર ઔસા કરકે આપને સબ કો ભ્રમ મેં ડાલ રખા હૈ !

(૨)

આપણા ઓમ્પરિવારના શ્રી અનિલભાઈ પ્રજાપતિએ ઉત્તરાખંડમાં બદરીનાથ જતાં જોશીમઠ પાસે એક હોટલ રાખી છે. કુટુંબના સંસ્કાર અને શ્રીગુરુદેવનાં આશીર્વાદથી સાધુ સંતોની તેઓ સારી સેવા કરે છે. મહાયોગી શ્રી પાયલોટબાબા જ્યારે પણ અમદાવાદમાં કે ગુજરાતમાં પધારે ત્યારે એમના ત્યાં નિવાસ કરે છે.

સ્વાધ્યાય સત્સંગમાં એક દિવસ ગુરુજીએ કહ્યું કે, હમણાં અનિલભાઈનો ફોન આવ્યો હતો. પૂજ્યશ્રી પાયલોટબાબા એમના રસાલા સાથે અહીં થઈને પસાર થતા હતા ત્યારે આપણી હોટલ પર પધાર્યા હતા. સંતની પધરામણી આપણી હોટલ પર થઈ. હોટલમાં બધે ફર્યા.

બધા રૂમો - રાયરચીલું - હોટલમાં આપવામાં આવતી સગવડો વિશે જાણકારી આપી. હોટલમાં ફરતાં ફરતાં એક રૂમમાં આવ્યા. આ રૂમની દીવાલ પર પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રીયોગભિક્ષુજી મહારાજનો એક મોટો ફોટો રાખેલો હતો. રૂમમાં પ્રવેશતાં જ સૌ કોઈનું ધ્યાન ખેંચાય. એ ફોટા ઉપર નજર પડતાં જ પૂજ્ય શ્રીપાયલોટબાબાએ નવાઈ પામતા હોય એ રીતે કહ્યું કે, “યે કેપ્ટન યહાં ભી !?”

શ્રી ગુરુદેવે સ્વાધ્યાયમાં બેઠેલાં સૌને પૂછ્યું. કેપ્ટન એ તો અંગ્રેજી શબ્દ થયો. એના માટે ગુજરાતી શબ્દ કયો ? કોઈકે કહ્યું : કમાન, કોઈકે કહ્યું : સરદાર. શ્રી ગુરુદેવે કહ્યું કે, બરાબર, સરદાર શબ્દ બરાબર છે. અમે જ્યારે નાના હતા ત્યારે યોગની જાણકારી મેળવવા માટે અલગ અલગ આશ્રમોમાં - સંસ્થાઓમાં જતા હતા. નાની ઉંમર એટલે જાણવાની ધગશ ખૂબ જ રહેતી. એકવાર એક સંસ્થામાં ગયા હતા. એ સંસ્થામાં એક ભાઈ હઠયોગ વિશે બધાંને શિખવાડતા હતા. હઠયોગ વિશે એમની પાસે સારી એવી જાણકારી હતી. વળી, પોતે લશ્કરમાં કેપ્ટન કે કર્નલનો હોદ્દો ધરાવતા હતા એટલે અહીંયાં પણ લોકો એમને કેપ્ટનસ્વામી તરીકે ઓળખતા હતા. બધાંને હઠયોગ શિખવાડે. પણ મને તો કહે: જોશીજી ! આપકો તો સબકુછ આતા હૈ. ! મેં આપકો ક્યા શિખાઉંગા !! તો આ રીતે વાતો કરીને આનંદ કરાવતા.. અસ્તુ.

(૩)

ધર્મમેઘમાં એકવાર સ્વાધ્યાય - સત્સંગ ચાલતો હતો. શ્રીગુરુદેવે કહ્યું: હમણાં એક સંત અમને મળવા આવ્યા હતા. પહેલાં તો એમણે ફોનથી વાત કરી. કહે કે, ગુરુદેવ ! મારે આપને મળવા આવવું છે. આપનાં દર્શન કરવાં છે, આપના આશીર્વાદ લેવા છે. લગભગ ચાલીસેક વર્ષ પહેલાં હું આપની પાસે આવ્યો હતો.

શ્રી ગુરુદેવે કહ્યું કે, તમારી વાત બરાબર છે. પણ અમારી તબિયત અત્યારે બરાબર નથી. ખૂબ જ આરામની જરૂર છે. અમે વાતચીત કરી શકીએ એવી સ્થિતિમાં નથી.

તોયે તેઓ તો સાંજે મળવા આવ્યા, બેઠા. તેઓની ઉંમર સો ૧૦૦ વર્ષની હતી. ઘણાંબધાં વર્ષો પહેલાં મળ્યા હતા. માત્ર ફળાહાર જ લે છે. ફળાહારી સંત તરીકે ઓળખાય છે. આપણે ભેટપ્રસાદી આપી. પછી તેઓશ્રી

જવા માટે ઊભા થયા. બે હાથ જોડીને કહે: બાપજી ! રજા લઉં છું. આપશ્રીનાં દર્શન કરીને આનંદ થયો. આપ તો અંતર્યામી છો ! અમારી શું ઈચ્છા છે એ આપનાથી અજાણ કેમ હોય ? - રજા લઉં છું, બાપજી ! જયનારાયણ !

આ પણ એક ભૂમિકા જ છે

-યોગભિક્ષુ

મનુષ્ય અખંડ સુખની પ્રાપ્તિ માટે ઝંખે છે. જે સુખની પ્રતિક્રિયા દુઃખ ન હોય તેવા સુખને ઈચ્છે છે. ઘણા મોટા પ્રયત્નના અંતે તેને એ રહસ્ય સાંપડે છે કે, તેવું સુખ મોક્ષમાં છે અને ત્યારે તે મોક્ષ માટે મથે છે. તેથી તે, તેવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચે છે કે સાધુજીવન - ત્યાગીજીવન અપનાવવાથી મોક્ષ મેળવવાની સંભાવનાઓ વધુ છે તેથી તે સાધુ બને છે.

મોક્ષ માટે સાધુ બનેલાની તમામ દિનચર્યા અને જીવનચર્યા મોક્ષપ્રાપ્તિને અનુરૂપ જ હોવી ઘટે. મોક્ષધામથી દૂર રાખનારું કંઈ જ તેને ન ખપે. ત્યાં પહોંચવામાં વિલંબ કરનારું તેને ન ખપે. ત્યાં પહોંચવામાં વિલંબ કરનાર તેને ન ગમે. તેને તો સારાંમાઠાં કર્મો ખપાવવાની જ તાલાવેલી હોય. પાપ-પૂણ્યથી અલિપ્ત રહેવાની જ ખેવના હોય. તેને ભલે સૌ ગુરુ માને, પણ તેને કોઈ શિષ્ય-શિષ્યા ન હોય. ભલે તેના માટે મંદિર, આશ્રમ, અપાસરો બંધાય, પણ તેને તો આશરો એક ઈશ્વરનો જ હોય. ન તેને કોઈનાય પ્રતિ આગ્રહ હોય કે અનાગ્રહ. તેની તો દીવાદાંડી હોય ફક્ત એક મોક્ષ - મોક્ષને અનુરૂપ આચરણ. ન તો તેને દેશવિદેશમાં ભ્રમણ કરવામાં રસ હોય, કે ન તો તે ધર્મ-સંપ્રદાયના પ્રચારમાં પ્રીતિ હોય કે ન તો તેને ધર્માધર્મના ખંડનમંડનમાં ઉત્સાહ. ન તેને શિબિરો ગોઠવવાની જરૂર લાગે, કે ન તો આચાર્ય થઈને આદેશો આપવાની આવશ્યકતા. સાધુનું જીવન સ્વીકાર્યા પછી તો તેનાં જીવન, જીવનચર્યા, વૃત્તિ, પ્રવૃત્તિ, તારું, મારું વગેરેના ભાવો-ભાવનાઓ એવાં તો સંકોચાવા લાગે, નિજમાં-સ્વમાં એવાં તો લવલીન થવા લાગે કે તેવી વ્યક્તિના સમગ્ર અસ્તિત્વનો અણસાર પણ પૂર્ણ પ્રયત્ન

કરનારને જ માંડ સાંપડે. અને જ્યારે તેવા અધિકારી જીવો સંપૂર્ણપણે “તદાદષ્ટુઃ સ્વરૂપે અવસ્થાનમ્” થઈ જાય તેની તો - તે સુખની તો - તે મોક્ષની તો કલ્પનાય ક્યાંથી આવે ? આવા અધિકારી જીવના સાંનિધ્યમાં તો, ભલે તેમનું પતન કરાવવાના બદહેતુપૂર્વક કોઈ આવે તોપણ તે તેમને પણ મોક્ષમાં સાથે લેતો જાય એટલો સક્ષમ હોય છે. અસ્તુ. પરંતુ,

કોઈને સાધુ-સંન્યાસી - ત્યાગી બન્યા પછી મોક્ષનો માર્ગ ધાર્યા કરતાં કઠિન લાગે, અથવા પોતાનામાં યથાયોગ્ય સંયમનિયમ, ત્યાગવૈરાગ્ય ન જણાય અથવા પોતાનામાંથી બહાર ડોકિયાં કરતી છુપાયેલી, દબાયેલી અદમ્ય એષણાઓને મારી હઠાવવાની ક્ષમતાનું દેવાળું નીકળી ગયેલું ભાસે અથવા પૂર્વકર્મના જોરે અવળું સવળું અને સવળું અવળું ભાસે, અથવા ભૌતિક સમૃદ્ધિનો પ્રલોભન રાક્ષસ તેને સમૂળ ખળભળાવી મૂકે, અથવા ગમે તે કારણસર બીજુંઘણું બધું પ્રતિકૂળ વાતાવરણ તેને ડામાડોળ કરી મૂકે ત્યારે સંઘ કે સંપ્રદાય કે ગુરુ-સંતો-મહંતો કે ટ્રસ્ટીમંડળો તેને કઈ રીતે રોકી શકે કે સમજાવી શકે ? કે ‘મારીને વૈદ્ય બનાવી’ શકે ? આવા વખતે આવીબધી પરિસ્થિતિને પણ - સાધનાની એક ભૂમિકા જ સમજીને સૌએ શાંત રહીને, ‘પ્રભુને ગમ્યું તે ખરું’ એમ માનવાનું ડહાપણ દર્શાવવું જોઈએ. નહીં તો દબાયેલી સ્ત્રિંગ છટકે ત્યારે ઘણાને ઘણું મોટું નુકશાન પહોંચાડે અથવા પોતે ભાંગીને ભૂકો થઈ જાય અને તેને મારીને વૈદ્ય બનાવવાનો પ્રયત્ન કરનારની ફજેતી કરે તે નફામાં. તેની નિંદાના બહાને તેના તથા તેના દુર્ગુણોના વગર પૈસાના પ્રચારક થવું તે મહામૂર્ખતા !

-યોગભિક્ષુ

ગુરુનિંદા કદી ન સાંભળવી - કેમ ?

- યોગભિક્ષુ

ગુરુનિંદાકરં દષ્ટવા ધાવવેદધવા શયેત્
સ્થાનં વા તત્પરિત્યાજ્યં જિવ્યાછેદાક્ષમો યદિ ॥ ૧૨૭ ॥
ગુરુગીતામાં કહ્યું છે કે, ગુરુનિંદા થતી હોય ત્યાંથી ચાલ્યા જવું અથવા સૂઈ જવું અથવા તે સ્થાનનો ત્યાગ કરવો; અથવા જો શક્તિ હોય તો નિંદા કરનારની જીભ કાપી નાખવી પણ ગુરુનિંદા તો કદી સાંભળવી જ નહિ.

“જીભ કાપી નાખવી” તેનો અર્થ આપણે એવો કરીએ છીએ કે, ગુરુનિંદા કરનારની દલીલો સામે આપણે એવી જડબાતોડ દલીલો કરવી કે, તેની બોલતી બંધે થઈ જાય. આપણી એક જ એવી દલીલથી તેની બંધી જ દલીલો ચકનાચૂર થઈ જાય. તેની જીભ કાપી નાખવી તેનો અર્થ થાય છે કે, તેને બોલતો બંધ કરી દેવો. તેની બંધી દલીલો પર વજાઘાતસમ અકાટ્ય દલીલો કરીને જ તેને બોલતો બંધ કરી શકાય. મૂંગો માણસ સ્થૂળ રીતે તો બોલતો નથી, પણ તેનો માનસિક બડબડાટ તો ચાલુ જ હોય છે. તેથી સાચી રીત તો એ જ છે કે નિંદા કરનારને અકાટ્ય દલીલો કરીને જ નિરુત્તર કરી દેવો. જો તેવી દલીલો કરવાનું આપણામાં સામર્થ્ય - કુશળતા ન હોય તો ત્યાંથી દૂર ખસી જવું, પણ ગુરુસંતોની નિંદા તો કદી સાંભળવી નહિ જ.

કોઈની પણ નિંદા સાંભળવી કે કરવી અકલ્યાણકારી જ છે, પણ ગુરુસંતોની નિંદા કરવી, સાંભળવી કે તેને આડકતરું પ્રોત્સાહન આપવું તે ભયંકર અકલ્યાણકારી ગણાય છે, કારણ કે તેમ કરવાથી આપણને તેમના તરફ પ્રેમ નથી રહેતો, અને પ્રેમ ન રહેવાથી તેમની સાથેનો આપણો સંપર્ક સંપૂર્ણપણે તૂટી જાય છે. મનુષ્ય-જન્મની સફળતા કરવા માટે, કલ્યાણપથના અખૂટ ભાથા માટે જેમના સંપર્કની હરદમ જરૂર છે તેમનો સંપર્ક સંપૂર્ણપણે તૂટી જાય પછી અકલ્યાણસાગરમાં ડૂબકાં જ ખાવાનાં ને? ગુરુસંતો

રુત્તમ્ભરા

જાન્યુઆરી-૨૦૧૨

સાથે પ્રેમ-સંબંધ-સંપર્ક રાખવાથી લાભ આપણને છે તે વાત આપણને સમજાવી જોઈએ. પણ, પામર મનુષ્ય તો એમ જ સમજતો હોય છે કે, “આપણા પર જ ગુરુસંતોનું જીવન નભે છે.” પણ પોતે જ કોના પર નભી રહ્યો છે તેની જ તેને ખબર નથી હોતી ?

આપણા ગુરુસંતોની નિંદા એક વખત આપણે સાંભળીએ એટલે બીજી વખત પણ, નિંદા કરનારને નિંદા કરવાથી હિંમત થાય. પછી તે એમ જ સમજે છે કે, “આપણને નિંદા સાંભળવી ગમે છે”. નિંદા કરનારને જો એ ખબર હોય કે, આપણને નિંદા સાંભળવી નથી ગમતી, તો તે આપણી સમક્ષ નિંદા કરે જ નહિ. આપણું સીધું કે આડકતરું પ્રોત્સાહન હોય તો જ તે નિંદા કરવાની હિંમત કરે છે. નિંદા કરનાર આપણા ઘરે આવતોજતો હોય કે આપણી જોડે કોઈ પણ પ્રકારનો સંબંધ રાખતો હોય, કે કોઈ પણ પ્રકારની આપણને મદદ કરતો હોય, કે આપણી ખુશામત કરતો હોય તેમાંનું કાંઈ જ આપણને ગમતું નથી. તે બધાં તરફ આપણને હળાહળ તિરસ્કાર છે એવી જો આપણે તેને પ્રતીતિ કરાવી દીધી હોય તો તે આમાંનું કાંઈપણ કરવાની હિંમત કરશે નહિ. પણ ઉપર-ઉપરથી તો આપણે તેને તિરસ્કાર બતાડતા હોઈએ, પણ, અંદરખાનેથી આપણને નિંદા સાંભળવામાં, છિદ્રો જોવામાં રસ પડતો હોય તો જ તે તેના મનનો ગંદો ઉકરડો આપણા કાનમાં ઠાલવ્યા કરે.

આપણી ગુરુનિષ્ઠાની સુવાસ અને મક્કમતા વિષે સૌ કોઈ જાણતા જ હોય તેથી તેની વિરુદ્ધમાં કોઈ એક શબ્દ પણ ઉચ્ચારી ન શકે. આપણી સમક્ષ તો કોઈ નિંદા કરે જ શાનું? પણ, અન્યની પાસે પણ આપણા સંતની નિંદા કરતા નિંદકને આપણો ડર લાગે તેટલી આપણી ધાક હોવી જોઈએ. આપણા સંતોની નિંદા કરવામાં નિંદકોને રસ પડે એવું આપણે વર્તન

કરતા હોઈએ અને કહેતા હોઈએ કે, અમે સંતપ્રેમી છીએ !

આપણાથી કે આપણા મિત્રોથી સંતો દૂર રહેતા હોય, તો તે આપણા માટે શરમજનક ગણાય તેની આપણને ખબર પડવી જોઈએ. સંતો આપણાથી દૂર રહેવા લાગે તો તેનાથી તેમને નુકસાન કાંઈ જ નથી. પણ, તેથી વધુમાં વધુ નુકસાન આપણને છે એટલી સામાન્ય સમજણ પણ આપણામાં હોવી ઘટે. સંતોની ગેરહાજરીના કારણે અનેક આધ્યાત્મિક જનો, પોતાની આધ્યાત્મિક તૃષ્ણા બુઝાવી શકતા નથી તેનું પાપ પણ આપણને લાગતું હોય છે.

આપણે આપણાં માતાપિતા કે ભાઈબહેન વગેરેની નિંદા સાંભળી શકતા નથી, કે કોઈ તેમની નિંદા આપણી પાસે કરવાની હિંમત કરતું નથી. કેમ ? કારણ કે નિંદકને ખાત્રી છે કે આપણાં સ્વજનોની નિંદા કરવાથી આપણે તેને સીધો દોર કરી દઈશું. આપણા સંતોની નિંદા કરનારને પણ આપણે એવી ખાત્રી કરાવી દેવી જોઈએ. ગુરુસંતો જ - આધ્યાત્મિક મનુષ્યો જ આપણાં સાચાં સગાં છે તેટલું સમજવાની આપણામાં તાત્વિક બુદ્ધિ હોય તો જ આપણા પર પરમાત્માની કૃપા થઈ એમ કહેવાય.

“દયાનંદ તીર્થ (દાસાનુદાસ)ની ઝલક-ઝાંખી”માં લખ્યું છે કે :-

સંતને પગે લાગવાથી પાપ જાય.

એમને ઘરમાં ઘાલવાથી ઘર જાય.

એમનો સત્સંગ કરવાથી જીવ જાય.

તેમણે તેનો અર્થ આ પ્રમાણે કર્યો છે :

પાપ જાય એટલે અહંકાર જાય. ઘર જાય એટલે ઘરની મમતા જાય, અને જીવ જાય એટલે સંત સાથેના સત્સંગ વખતે તેમના આંતરિક સ્વરૂપ સાથે એકતા અનુભવાય તો આપણો જીવભાવ જાય. અસ્તુ. પણ જેને અહંકાર કે ઘરની મમતા કે જીવભાવ છોડવાં જ ન હોય તેને તો બિચારાને બધું અવળું પડે, માટે તેણે તો આમાંનું કશું જ કરાય નહિ. તેમના માટે તો પોતે ભલા અને પોતાનો નર્કકુંડ ભલો !

આપણા હલકટ વર્તનના કારણે કોઈ સંત આપણાથી દુભાયા હોય તેથી આપણા ઘરે કે આપણા ગામમાં ન આવતા હોય, તો તે બાબત આપણા માટે ગૌરવજનક નહિ, પણ બેહદ શરમજનક ગણાય. જો સંતોને આપણો ડર લાગતો હોય અને આપણે તેમનાથી બિલકુલ ડરતા ન હોઈએ તો તે બાબત સંતોનું સંતપણું અને આપણું શઠપણું સાબિત કરે છે. સંતો તો સદાય નિર્ભય છે, પણ રખેને કોઈનું અકલ્યાણ ન થઈ જાય તે માટે તેઓ ડરીડરીને વિચરતા હોય છે. અનેક જીવોના કલ્યાણ માટે સંતો પોતાની બદનામી સહન કરી લેતા હોય છે. સંતોને ક્યાં પોતાનો સંસાર-વ્યવહાર ચલાવવો છે, કે પોતાનાં બાળબચ્ચાં ઉછેરવાં છે કે તેમને પોતાની બદનામીનો ડર હોય ? તેઓ તો પોતાના સંપર્કમાં આવનાર જીવો બદનામ ન થાય તેની ખેવના રાખતા હોય છે. શઠનો આનંદનો વિષય છે; અન્યોને પીડવા અને સંતનો આનંદનો વિષય છે બીજાને આનંદ આપવા પોતે પિડાવું - બદનામ થવું. શઠ અને સંત બન્ને આનંદ તો લે જ છે, પણ બન્નેની રીત ભિન્ન-ભિન્ન છે. શઠની આનંદ પ્રાપ્ત કરવાની રીત ભીષણ પ્રતિક્રિયાવાળી છે, જ્યારે સંતની રીતથી આનંદ “દિન દૂના, રાત ચૌગુના” વૃદ્ધિ પામે છે. સંતોના ઉદારવૃત્તિવાળા વર્તનને શઠ લોકો કાયરતા અને પોતાના કૂર વર્તનને શૂરવીરતા સમજતા હોય છે.

સંસારવ્યવહારના ભીષણ પરિતાપોરૂપી ખારા સમુદ્રથી બચવા સંતસમાગમરૂપી નાનીશી મીઠી વીરડી હોય છે તેને પણ દોઢડાહ્યો મનુષ્ય જાળવી નથી શકતો. કાંઈક નવું કરવાની લાહ્યમાં તે પેલી મીઠી વીરડીને પણ ખોદી કાઢે છે. હવે બીજું તો તેની તૃષ્ણા કોણ છિપાવે ? તે વીરડી પોતાની સાથે સાથે અન્ય ઘણાની પણ તૃષ્ણા શાંત કરતી હતી. મીઠી વીરડી નાશ પામતાં બીજા ઘણા પણ તેની પાસેથી દૂર ખસી ગયા. તે સૌ બીજી વીરડી પાસે પહોંચી ગયા, તેથી ભાઈ, થઈ ગયા એકલા-અટૂલા. દોઢડાહ્યાથી કાંઈ તરસ થોડી જ છિપાય છે ? પછી એવા તૃષ્ણાતુર માણસનું મગજ સંપૂર્ણપણે બેકાબૂ થઈ જાય તેમાં શી નવાઈ ?

“વૃદ્ધાશ્રમ”

- મિનિષ બી. પટેલ

‘વૃદ્ધાશ્રમ’ - વૃદ્ધો માટેનો આશ્રમ. આ નામ સાંભળતા તથા તેનો અર્થ વિચારતા મન દુઃખી થઈ જાય. એક આશ્રમ અને તે પણ વૃદ્ધ વ્યક્તિઓ માટે ! આજના સમાજની વિચારસરણી કેટલી નિમ્ન કક્ષાએ પહોંચી છે તે આપણને આ ‘વૃદ્ધાશ્રમ’ના વિચાર માત્રથી ખબર પડે છે.

વ્યક્તિ પોતાનું આખું જીવન સંઘર્ષમય રીતે જીવતો હોય છે. તે સંઘર્ષ પોતાને માટે હોય કે પોતાના ઘરના કોઈપણ સભ્યો માટે હોય. પોતે સંઘર્ષ કરીને પોતાના સંતાનોને પગભર કરવા પ્રયત્નો કરે છે. અને જ્યારે તે વ્યક્તિ વૃદ્ધ થાય છે ત્યારે તેના સંતાનો જ તેને વૃદ્ધાશ્રમમાં મૂકી આવે છે. વ્યક્તિ વૃદ્ધાશ્રમમાં ગયા પછી પોતાને, પોતાના સંતાનોને અને જીવનભર કરેલા સંઘર્ષોને કોષે છે, દુઃખી થાય છે અને બાકી બચેલું જીવન આવા જ વિચારોમાં અને દુવીધાઓમાં વિતાવી દે છે.

આ તો થઈ એક વ્યક્તિની વૃદ્ધાશ્રમ સુધી જવાની વાત. હવે આપણે એ વિચારવાનું છે કે આવું થવાનું કારણ શું? શા માટે વ્યક્તિને વૃદ્ધ થયા પછી વૃદ્ધાશ્રમમાં જવું પડે? સૌથી મોટું કારણ સંતાનોના લગ્નનું છે. વૃદ્ધાશ્રમમાં રહેતા વડીલોમાં મોટા ભાગના પોતાના સંતાનોના લગ્ન પછી વૃદ્ધાશ્રમ આવ્યા હોય છે. સંતાનોના લગ્ન પછી ઘરમાં સર્જાતી અનેક ગેરસમજો આમા ભાગ ભજવી જાય છે. આ ગેરસમજોની સાથે સાથે બે પેઢી વચ્ચેનો વૈચારિક મતભેદ પણ બન્ને પેઢીને દૂર કરવામાં ભાગ ભજવતો હોય છે.

વૃદ્ધાશ્રમોને વધતાં રોકવા માટે સૌ પહેલા દરેક ઘરે તથા દરેક વ્યક્તિએ પોતાના ઘરમાં ઉત્પન્ન થતી આવી ગેરસમજો અને વૈચારિક મતભેદોને દૂર કરવા જોઈએ. પૂ. ગુરુજી તેમના પ્રવચનમાં ઘણીવાર કહે છે કે, ‘બચપણ’, જવાની અને બુઢાપો આ ત્રણ અવસ્થા દરેકનાં જીવનમાં આવે છે.’ કોઈપણ સંતાને તેના માતા-પિતાને વૃદ્ધાશ્રમમાં મૂકવા જતા પહેલા એ વિચારવું જોઈએ કે,

તેમનું આ કૃત્ય તેમના બાળકો પણ જોવે છે. અને થોડા વર્ષો પછી તેઓ પણ વૃદ્ધ થવાના છે. કોઈપણ વ્યક્તિએ પોતાના મગજમાં એક વાત બરાબર બેસાડી લેવી જોઈએ કે તે તેના માતા-પિતા થકી આ દુનિયા જોવા પામ્યો છે જ્યારે પોતે સક્ષમ થઈ જાય છે ત્યારે તે માતા-પિતાને વૃદ્ધાશ્રમમાં ધકેલી દે છે. આ કૃત્યથી મોટું પાપ કોઈ ખરું? આપણા શાસ્ત્રો એ માતા-પિતાને પ્રથમ દેવતા તરીકે વર્ણવ્યા છે. ભગવાન ગણેશે પૃથ્વીની પ્રદક્ષિણા ના કરતાં પોતાના માતા-પિતાની પ્રદક્ષિણા કરીને મા-બાપને આ દુનિયા કરતાં પણ ઉચ્ચો દરજ્જો આપ્યો. અને આપણે એ જ મા-બાપને આપણી પોતાની દુનિયામાંથી આપણા પોતાના સ્વાર્થ ખાતર થઈને વૃદ્ધાશ્રમમાં મોકલી દઈએ છીએ. દરેક સંતાને પોતાના મા-બાપ સાથે થતી નાની-મોટી ગેરસમજો દૂર કરીને તેમનો આદર રાખી સાથે રહેવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

માતા-પિતા એ પણ પોતાનું સંતાન મોટું થતું જાય છે તે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ. તે બાળક હતું ત્યારે તેની સાથે જે પ્રકારનું વર્તન કરાતું હતું તે જ વર્તન તેની યુવાનીમાં કરવું તે નુકશાનકારક પણ હોઈ શકે. યુવાન થયા પછી વ્યક્તિ પોતાના નિર્ણયો જાતે લેતો થવા માંડે છે, તે નિર્ણયોને બાંધી ન દેતા તેને તેણે લીધેલા નિર્ણયોની સારી અને ખરાબ અસર સમજાવીને દૂર થઈ જવું જોઈએ. આવા પ્રકારનાં વૈચારિક મતભેદો આગળ જતાં મોટા સ્વરૂપ ધારણ કરીને માતા-પિતા અને સંતાનોને એકબીજાથી દૂર કરતાં જાય છે.

પૂ. ગુરુજી કહે છે ને કે, ‘ઈંટચૂનાનાં આશ્રમો બનાવવા કરતાં, ગૃહસ્થાશ્રમોનો પુનરુદ્ધાર કરવો જોઈએ.’ દરેક વ્યક્તિ એ પોતાના ઘરને જ આશ્રમ બનાવવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. સાચી સમજણથી જો દરેકે દરેક ઘર આશ્રમ જેવું બનવા માંડે તો આ વૃદ્ધાશ્રમોની કોઈને-ક્યારેય જરૂર જ ના પડે.

રુતમ્બરા

સાચો ગાયત્રીમંત્ર

- યોગભિક્ષુ

જે મંત્ર કોઈપણ ગ્રંથમાંથી પ્રાપ્ત કરીએ છીએ તે સ્થૂળ છે. કોઈ મહાપુરુષ પાસેથી પ્રાપ્ત મંત્રના અતિજપ-અનુષ્ઠાન દ્વારા જ્યારે તે આંતર્યક્ષુથી પ્રકાશસ્વરૂપે દેખાવા લાગે છે ત્યારે તે તેનું અલૌકિક સ્વરૂપ છે. પરંતુ જ્યારે મંત્રના આત્મારૂપી તેની સાચી સમજણને પ્રાપ્ત કરીને તેને જીવનમાં અખંડપણે ધારણ કરી શકીએ ત્યારે તે મંત્રનું સત્ય (કદી નાશ ન પામવાવાળું) ચૈતન્ય સ્વરૂપ છે.

ગાયત્રીમંત્રના જપથી બુદ્ધિની શુદ્ધિ થઈને એક એવી દિવ્ય સમજણની પ્રાપ્તિ થવી જોઈએ કે, જીવનમાં જે કંઈ થઈ રહ્યું છે તે બધું સારું જ થઈ રહ્યું છે. લૌકિક વ્યાખ્યામાં નુકસાનકારક લાગતું હોય તે પણ દિવ્ય સમજણની દૃષ્ટિએ લાભકારક જ લાગતું જોઈએ. આવી દિવ્ય સમજણની પ્રાપ્તિ થાય ત્યારે જ જીવનમાં અવિનાશી શાંતિ અને સમાધાન પ્રવર્તે, અને ત્યારે જ સાચો (અવિનાશી) ગાયત્રીમંત્ર પ્રાપ્ત થયો કહેવાય. તેના સ્થૂળ કે સૂક્ષ્મ સ્વરૂપથી જો આગળ જ વધી ના શકીએ, તો તેના સત્ય સ્વરૂપથી અને પુણ્યલાભથી વંચિત જ રહ્યા કહેવાઈએ.

ગાયત્રીમંત્રના ચોવીસ અક્ષરો છે. તેને તે પ્રમાણે અને શુદ્ધ ઉચ્ચારો તથા અર્થની ભાવના સાથે જપાય તો પૂર્ણ લાભ મળે, નહીં તો ઓછો લાભ મળે, પણ નુકસાન તો થાય જ નહીં.

ગાયત્રી મંત્રની ઊંચામાં ઊંચી અને છેલ્લી પ્રાપ્તિ છે જીવનમાં અખંડ, અવિચળ સમાધાન. આવી પ્રાપ્તિ ના થાય ત્યાં સુધી તે ફક્ત સૂર્યમંત્ર-પ્રાણમંત્ર (પ્રાણમંત્ર = ભૌતિકબળ, શક્તિ, સુખ, સમૃદ્ધિ આપનાર) જ રહે છે, ગાયત્રીમંત્ર (ગાયત્રીમંત્ર = ગાન કરનારનું મૃત્યુભયથી અને ત્રિતાપથી રક્ષણ કરનાર) નથી બનતો. ગાયત્રીમંત્રને મહામંત્ર કહે છે. આ ‘મહામંત્ર’ શબ્દની સાર્થકતા પણ દિવ્ય સમજણની પ્રાપ્તિથી જ થાય છે.

મંત્રના નિચોડરૂપી સાચી, દિવ્ય સમજણને જીવનમાં પચાવી લીધા પછી સ્થૂળ શબ્દાત્મક મંત્રના જપ કરીએ તોય ભલે, અને ન કરીએ તોય ભલે. જોકે રોજ અમુક જપ કરવાનો નિયમ રાખવો તે સારું જ છે.

ગાયત્રીમંત્ર બુદ્ધિની શુદ્ધિનો મંત્ર છે

- યોગભિક્ષુ

હાલનો સમય બુદ્ધિયુગનો છે. બુદ્ધિ-મગજ અતિ વધી ગયાં છે. શ્રદ્ધા-હૃદય પાછળ પડી ગયાં છે. ખરેખર તો, બુદ્ધિની વૃદ્ધિ કરતાં શુદ્ધિની વધુ જરૂર છે. ગાયત્રી મંત્રને બુદ્ધિની શુદ્ધિનો મંત્ર માનવામાં આવે છે. ગાયત્રીમંત્રના જપથી શુદ્ધ બુદ્ધિશાળી માનવોની વૃદ્ધિ થતી રહે અને એ રીતે સાચો કલ્યાણનો રાહ પકડાતો રહે, તો વિશ્વશાંતિના લક્ષ્ય તરફ ખૂબ ઝડપથી આગળ વધી શકાય.

મંત્ર એટલે જેનું મનન થતું રહે, જેનું મનન કરવું પડે, જેનું જેમજેમ વધુ ને વધુ મનન થાય તેમતેમ તેમાંથી કલ્યાણનાં છૂપાં રહસ્યો સમજાતાં રહે. મનુષ્ય આખરે કેવો બને છે? એ સતત જેના નિકટના સંગમાં રહે છે તેવો. તે સતત કોના નિકટના સંગમાં રહે છે? તે સતત પોતાના વિચારોના નિકટના સંગમાં રહે છે. કોઈપણ સ્થૂળ કાર્યોનો

પ્રારંભ પણ વિચારોથી જ થાય છે. આ જોતાં ગાયત્રીમંત્રનો ભાવ કે, “હે પરમાત્મા! અમે તમારું ધ્યાન કરીએ છીએ, તમે અમારી બુદ્ધિને પ્રેરો.” એનું મનન-સાતત્ય કેટલું કલ્યાણપ્રદ સિદ્ધ થાય?

ગાયત્રીમંત્ર સાધન છે અને ઓમ્ સાધ્ય. ગાયત્રીમંત્ર સાધના છે અને ઓમ્ તેની સિદ્ધિ છે. ગાયત્રીમંત્ર પ્રયત્ન છે અને ઓમ્ તેની પ્રાપ્તિ છે. ગાયત્રીમંત્રના જપથી થયેલ શુદ્ધ બુદ્ધિ દ્વારા ‘તસ્ય વાયકઃ પ્રણવઃ’ના વાચ્યને સારી રીતે સમજી શકવાની ક્ષમતા પ્રાપ્ત થાય છે. જીવમાત્ર જાણ્યેઅજાણ્યે ઓમ્ (અ-ઉ-મ્)નો જ ઉપાસક છે. એ વાતની જાણકારી પ્રાપ્ત થતાં અન્ય દરેક જીવમાં આત્મીયતા પ્રગટે છે. પરમ સત્તા - ઈશ્વર વિશે સાચો ખ્યાલ આવી જતાં જીવનમાં સંપૂર્ણ સમાધાન પ્રગટે છે.

રુતમ્ભરા

જાન્યુઆરી-૨૦૧૨

AMD PC:\Desktop\FINAL patanjali 01.pmd

૧૬